

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 554/2017 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om avsaknad av samtycke som kriterium för våldtäkt

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 554/2017 rd undertecknat av riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta /sd:

Vad ämnar regeringen göra för att avsaknad av samtycke ska höra till kärnan i definitionen av våldtäkt i Finlands strafflag?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Enligt 20 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen (39/1889) gör sig den skyldig till våldtäkt som genom våld på person eller med hot om sådant våld tvingar någon till samlag. Enligt paragrafens 2 mom. ska för våldtäkt också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, funktionsnedsättning, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, har samlag med honom eller henne. Våldtäkt är med andra ord inte enbart en gärning som har gjorts med våld eller med hot om våld.

År 2011 ändrades lagstiftningen så att samlag med en försvarslös person är våldtäkt oavsett vilken roll gärningsmannen har i fråga om hur oförmågan att försvara sig har uppstått. Tidigare ansågs gärningen vara sexuellt utnyttjande enligt 20 kap. 5 § i strafflagen om gärningsmannen inte hade medverkat till att oförmågan att försvara sig hade uppstått. År 2014 upphävdes bestämmelserna om tvingande till samlag i 20 kap. 3 § i strafflagen, och gärningar som tidigare hade ansetts vara lindrigare än våldtäkt är numera straffbara enligt bestämmelserna om våldtäkt.

I samband med lagstiftningsändringarna 2014 (bedömningspromemoria som utarbetats vid justitieministeriet och RP 216/2013 rd) fördes ett omfattande resonemang om huruvida just avsaknad av samtycke bör anges i rekvisitet för våldtäkt. Man beslutade att så inte är fallet, av flera olika orsaker. Med stöd av 20 kap. 1 § i strafflagen är sådana gärningar straffbara som våldtäkt där offret inte frivilligt har samtyckt till gärningen. Den internationella jämförelse som gjordes då visade att våldtäktsbestämmelsernas utformning varierar. Enligt jämförelsen påverkas utformningen av hur de nationella straffbestämmelserna traditionellt har utformats. I stället för att fokusera på brottsrekvisitets utformning ska vikt fästas vid bestämmelsernas exakta innehåll. I jämförelsen sägs att till exempel i stater där våldtäkt definieras som en gärning som sker utan samtycke måste de omständigheter där samtycke saknas definieras separat. Den straffrättsliga legalitetsprincipen förutsätter att straffbart beteende definieras noggrant i lag. Enligt jämförelsen kan det anses främmande för det normala livet att basera lagstiftningen på ett uttryckligt samtycke. Det är möjligt att ett uttryckligt samtycke ges i en sådan situation där gärningsmannen på ett otillbörligt sätt påverkar viljebildningen hos den som ger samtycket. I samband med bered-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 554/2017 rd

ningen av den föregående lagändringen ansågs att om samtycke inkluderas i brottsrekvisitet kan det leda till att större vikt än för närvarande fästs vid offrets beteende, vilket i sin tur kan göra offrets ställning i straffprocessen ännu tyngre.

Utgångspunkten för strafflagstiftningen är att barn inte kan samtycka till samlag eller någon annan sexuell handling och att en sådan handling som riktas mot barn under alla omständigheter är straffbar som utnyttjande av barn. Om gärningsmannen samtidigt gör sig skyldig till våldtäkt ska denne även dömas för det. En gärningsman kan dömas för våldtäkt även i situationer där denne utnyttjar offrets hjälplöshet eller oförmåga att försvara sig. För att våldtäkten ska vara straffbar krävs det då exempelvis inte att offret på något sätt gör motstånd mot gärningsmannen.

Av de enskilda fall som behandlats i offentligheten går det inte att göra slutledningar om de övergripande principerna i rättspraxis. Rättskipning utövas av oberoende domstolar som tillämpar den gällande strafflagstiftningen inom ramen för sin prövningsrätt. Domstolsavgörandenas riktighet kan prövas genom sökande av ändring.

Domstolarnas i grundlagen fastställda oberoende medför att deras avgöranden inte får påverkas av bestämmelser eller anvisningar gällande enskilda fall eller allmän straffpraxis genom politiska beslutsfattare eller myndigheter. Om det uppdagas behov av ändringar ska lagstiftningsåtgärder vidtas.

Lagstiftningsåtgärder som baserar sig på utredningar om straffpraxis har också vidtagits. Kap. 20 om sexualbrott i strafflagen har under de senaste drygt 10 åren reformerats i sin helhet så att inga paragrafer längre har ursprunglig form. Bestämmelserna har ändrats så att de uttryckligen leder till strängare straffpraxis. Lagstiftningen har ändrats bland annat så att samlag med barn i princip betraktas som grovt sexuellt utnyttjande av barn och att våldtäkt som riktar sig mot barn i princip betraktas som grov våldtäkt.

En övergripande bedömning av behoven av ändring av lagstiftningen i fråga om våldtäktsbestämmelsernas utformning gjordes för några år sedan. Vid justitieministeriet följer man upp hur lagstiftningen om sexualbrott fungerar. Justitieministeriet följer också hur lagstiftningen om sexualbrott i andra länder utvecklas och vilka ändringar som görs i den. Justitieministeriet bedömer regelbundet utifrån det som kommit fram vid uppföljningen om det finns behov av lagberedningsåtgärder.

Helsingfors 12.1.2018

Justitieminister Antti Häkkinen